

Üstad kaderin ilim nevinden olduğunu ve ilminde maluma tabi olduğunu beyan ediyor. Buna göre, Levh-i Mahfuz'da yer alan şeylerin, Allah'ın kudret tecellisi olarak kaza yoluyla yaratılması nasıl anlaşılmalıdır?

Kaza, kadere tabi olduğu için aralarında bir tenakuz yani zıtlık yoktur. Çünkü ilahi kudret kaderin emrinde ve ona göre yaratıyor. Yani ilahi kudret, ilahi ilim ve iradenin emrindedir, ondan bağımsız hareket etmez.

Ehl-i sünnet, "Kul kendi fiil ve amelini yaratmaya muktedir değildir. İnsan iradesi ile ister, Allah da bu istek doğrultusunda o şeyi yaratır." der. Yani bir fiilin aslını Allah yaratır, vasfını ise insan seçer. Dolayısı ile yaratan değil, seçen mesuldür. Bu ince manayı Üstad Hazretleri şöyle bir temsil ile akla yaklaştırır:

"İrade-i cüz'iyeye-i insaniye ve cüz-i ihtiyariyesi, çendan zayıftır, bir emr-i itibarîdir. Fakat Cenâb-ı Hak ve Hakîm-i Mutlak, o zayıf, cüz'î iradeyi, irade-i külliyesinin taallukuna bir şart-ı adi yapmıştır. Yani, manen der: **'Ey abdim, ihtiyarınla hangi yolu istersen, seni o yolda götürürüm. Öyleyse mesuliyet sana aittir.'** Teşbihte hata olmasın, sen bir iktidarsız çocuğu omuzuna alsan, onu muhayyer bırakıp **'Nereyi istersen seni oraya götüreceğim.'** desen; o çocuk yüksek bir dağı istedi, götürdün. Çocuk üşüdü yahut düştü. Elbette **'Sen istedin.'** diyerek itab edip, üstünde bir tokat vuracaksın."

"İşte, Cenâb-ı Hak, Ahkemü'l-Hâkimîn, nihayet zaafta olan abdin iradesini bir şart-ı adi yapıp, irade-i külliyesi ona nazar eder."(1)

Allah bu küçük dairede *-tabiri caiz ise-* kudretini insanın iradesine bağlıyor. **"Sizden istemek, benden yaratmak."** şeklinde fitri bir sözleşme var. İktidarı zayıf, ilmi mahdud ve iradesi cüzi olan insan neye meylediyor, neyi yapmayı tercih ediyorsa **Allah da onu yaratıyor.** Şayet Allah, kudretini insan iradesine bağlamasa idi, insanın seçme ve isteme hürriyeti olamayacaktı.

Demek Mutezilenin zannettiği gibi, Allah'ın yaratması insan iradesini yok etmiyor. **Sonuçta yaratan Allah, tercih eden ise insandır.** Yaratan değil, tercih eden mesul olur. Burada tercih insana ait bir durum olmasından dolayı mesuliyet de insana aittir.

1) bk. [Sözler, Yirmi Altıncı Söz, İkinci Mebhas.](#)